

elkar

liburuak
musika
nobedadeak

www.elkar.com 2010eko uda

20. zenbakia

Mariasun Landa

Literatura bizimodu

MUJERES DETECTIVES
SABUESAS EN UN MUNDO DE HOMBRES

Izen propioak:

Joxan Ormazabal, Unai Elorriaga, Maddalen Iriarte, Arantxa Urretabizkaia

MARIASUN LANDA

“ESPERIENTZIA ETA SENTIMENDU
PERTSONALETATIK ABIATZEA
GUSTATZEN ZAIT”

Juanto Egaña

Mariasun Landa gehien itzuli den euskal idazleetako bat da. Haur literaturara bueltatu berria da, orain bi urte helduentzat eleberri autobiografikoa idatzi ondoren. Ipuin harrigarria egin du berriro, irakurleari eragingo dion

horietakoa, dagoeneko Cruilla argitaletxeak katalanera itzuli duena.

Ipuin berriak idazle eta EHUko literatur irakaslearekin hitz egitera eraman gaitu.

Has gaitzen paradisuatik, zure azken argitalpena: Iputargiak paradisuari.

Nafarroa Oinez-etik ipuin bat eskatu zidaten esanaz gogoan hartzeko Argiñe maskota ipurtargia eta beren leloa: “Txikia handi.” Informatzera jo eta aurkitu nuen Japoniako literaturan zeinen erabiliak ziren ipurtargiak maitasunaren animaliatxo gisa. Elementu horiekin inoiz pentsatuko ez nuen leku batera joan nintzen: paradisura.

Bi enamoraturen bila joan eta Adan eta Eba aurkitu nituen.

Ipuin polit harrigarria da, baina agian zu zeu harrituena?

Batzuetan enkarguek behartu egiten zaituzte gai batzuk tratatzera edo erronka berriak jartzera zure buruari. Gai honek oso gustura sartu naitzen mundu batera eraman nau. Pentsatu nahi dut jarraituko dudala paradisu inguruko erdi fantasia erdi utopia izan daitekeen espazio mitiko horretan.

Lehen irakurleentzat eta tamaina txikiko narrazioa da. Narrazio laburrean ekonomia handiz jokatu behar duzu, hitzak eta ekintzak aukeratu eta denbora gutxian kontatu zer bait oso interesgarria eta batzuetan sakona, modu xume eta era berean landuan. Haurrak txintxoak dira eta irakurtzeko esatean, irakurri egiten dute, hasi eta buka, baina ez dira tontoak eta badakite noiz dagoen istorio interesantea eta noiz ez.

Adan eta Eba, Paradisua, “gero sagarrarena gertatu zen...” Guraso askori lana jarri diezu ipuin honekin.

Ondoren etorri da sorpresa hori, haur batzuek ez ezagutzea Adan eta Eba. Niretzat sintoma kezkarria da, agian nahastu egin baitugu zer den erlijioa bere moraltasunarekin eta ondare kultural judeo-kristaua. Gu kultura horretakoa gara, hori da jaso duguna. Haurrei Bibliako pasarte zenbait ez aipatu izana sekula normala da, baina Biblia istorio fantastiko zoragarri pila bat biltzen dituen liburua da. Nik uste, oinarri oinarrian, nire kultura literarioan istorio hauek guztiak daudela. Jo nuen ustez oso ezagunak ziren pertsonaia batzuegana, eta egia esan, ni neu, oso pozik gelditu naiz.

Paris han dago, hurbil edo urruti?

Oso hurbil!

“Literaturak badauka prestigio soziala, baina hutsune handiak daude.”

Aurreko liburua, Festa aldamenekogelan, Parisen gertatzen zen. Helduentzako lan luzea izan zen hura. Bi urtera zein balorazio egiten duzu?

Helduentzako, gazteleraz idatzitakoa, aspaldiko proiektua... urtetan hor zegoena. Ni lau urte bizi izan nintzen Parisen, liburuan lehenengoa kontatu nuen.

Liburu onestua da, kontakizun autobiografikoa egiten saiatu nintzen, eta pozik nago emaitzarekin. Genero autobiografikoan kontakizunak, benetan hala izan zela konstatatzeko modukoa izan behar du eta egon behar du itun autobiografikoa irakurlearekin, egia izan behar du bi aldeentzat. Bestalde, genero horrek irakurlea etengabe interpelatzen du. Nik oso ondo pasatzen dut autobiografiak irakurtzen, etengabe

pentzarazten didalako nigan.

Sinesten dut baita ere adin batetik aurrera badagoela behar bat norberaren bizitza laburbiltzeko, sintesi bat egiteko, narrazio hori eraikitzeko eta transmititzeko. Alde horretatik liburu honek satisfazio handiak eman dizkit.

Berriki gazteen errekonozimendua jaso du liburu honek, Juul saria, Nafarroako Batxillergo mailako gazteek ematen duten saria.

Jasotako erantzunak aurreko liburuenak baino gehiago bete zaitu ?

Satisfazio modu ezberdinak dira, ez gehiago eta ez gutxiago. Nik uste nitaz asko hitz egin dudala nire haur eta gazte liburuetan ere, baina mozorrotuta. Beti izan zait motibagarria nire esperientzia eta sentimendu pertsonaletatik abiatzea. Iruditzen zait ematen ahal duzun onena hori dela. Lanak originaltasun apur bat izango badu hortik egongo da.

Parisekoan, heldu zen momentu bat nire bizitzan, non prest nengoen mozorrorik gabe hitz egiteko. Batzuk esaten zidaten biluztu nintzela; aldiz, hemendik kanpo esan izan didate fintasunez eta era neurtuan kontaktzen dudala.

Kontakizun autobiografikoaren bidetik jarraitzeko asmorik bai?

Bai, ez dakit noiz, baina bai.

Lehen aupair joaten zineten atzerrira, gaur egun Erasmus bekak baliatuz joaten dira.

Askok ikasten duten bitartean lan egiten dute, beste batzuk, berriz, oso bizimodu eroso batekin datoz, natural ikusten dute hori, gero Erasmus batekin joatea eta etortzen direnean lanik ez aurkitzea harrigarria egiten zaie... Belaunaldi honi asko eman zaio maila materialean. Orain independente izateko iruditzen zaie behar dutela apartamendu bat, eta lan bat, eta gizarteak zor diela hori. Hala ere, funtsean, orain dela 40 urte nik bizitakoa eta gazte batek orain bere baitan bizi duena, agian ez daude horren urrutiti. Gurasoengandik banatu, norberak bere bidea aurkitu, independentzia fisikoa lortu, eta barrutik ere niaren sentsazio hori, nor naiz, zer egiten nahi dut... erantzun behar diote eta erantzuten diote, baina inguru erosoagoan.

Magisteritzara iristen diren zure ikasleen literatur ezagutza maila nola baloratuko zenuke?

Ai... Belaunaldien arteko amildegia izugarria da! Egungo gazteek guk genituen erreferentzia kanonikoak ez dituzte, erreferentzia zinematografikoak ere ez... Gauzak hain azkar doaz aldatzen, benetan zailena izaten da ikasle eta irakasleen arteko puntu amankomunak aurkitzea. Orain urte batzuk, heroiaren ibilbide kanonikoa esplikatzen balia nintekeen Indiana Jones pertsonaia. Orain ez dute Indiana ezagutzen. Dagoeneko inposiblez jo behar duzu Flauverten Madame Bobary zein den jakitea, edo Txomin Agirrerren Garoa... Urtetan baliagarri

“Gaitasun linguistikoa eta gaitasun literarioa bereiztu beharko genituzke.”

izan den imaginario kolektibo batetaz ari naiz. Hori dena eten egin da. Nire susmoa da beraien erreferentzia nagusiak telebistaren bitartez jasotakoak direla.

Dena den, ez da paso egiten duen belaunaldia, interes handia dute, jakinmina. Ondo moldatzen naiz ikasleekin, asko hitz egiten dugu.

Parisen lau urte eginda, herrira itzuli eta ikastola batean hasi zinen lanean...

Nire familia euskalduna da, baina erdaraz hitz egiten zuena. Hala ere nik beti neukan euskara ikasi nahia eta beharra, zauria bezala zen. Sortzen ziren aukera guztiak baliatu nituen, baina hizkuntza bat ikasteak beste integrazio bat eskatzen du eta horretara dedikatzea. Parisetik etorrira aukera bakarra ikastoletakoa izan zen. **Zarautzeko Salvatore Mitxelena ikastolan gero euskal kulturaren izen handi bihurtu diren askekin egokitu zinen: Joxan Ormazabal, Andu Lertxundi, Imanol Urbietia, Txiliku, Elexpuru... Zugan eragina izango zuen, noski.**

Nik garbi neukan idazle izan nahi nuela. Euskaraz eta haur literaturan hastea bai da ikastolararen eragina edo ondorioa. Une hartan bildu zen talde sortzaile indartsu bat, oso giro aproposa aurkitu nuen bide hura hartzeko. Ziur nago euskara ikasi gabe ere idatziko nuela, baina agian ez haur literatura. Hori egon da lotuta euskararen alde egindako hautuarekin.

Zein da zure pertsonaiarik kuttunena?

Iholdi. Alter ego bat da.

Zein da sarrien irakurri duzun liburua?

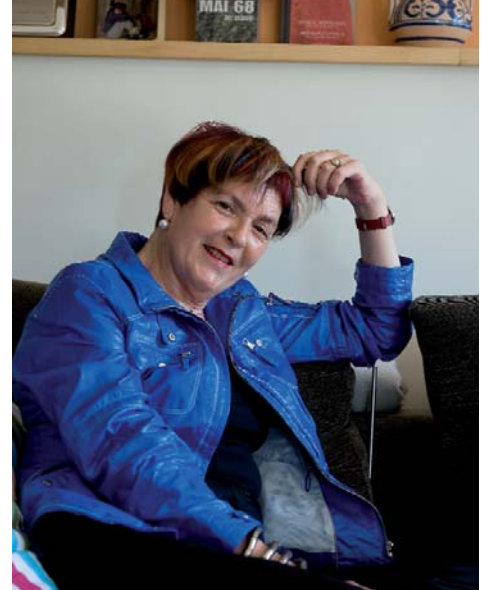
Italo Calvinoren *Seis propuestas para el próximo milenio*. Bertan aurkezten du beretzat literaturak ze ezaugarri izan beharko lituzkeen. Erreferente teoriko on bat da.

Zure webgunean diozu: “Joan zen atzokoa, misterioa bihurtu da, oparia gaurkoa.”

Bizi behar da bizitza egunero, orduero. Iragana historia da, importantea, baina ez gaitu gehiegi lotu eta amargatu behar. Nostalgia uxatu egin behar da pixka bat. Bizitza, adinarekin are gehiago, opari bat da. Jende asko falta zaigu jada, Asun Balzola, Joxan Ormazabal...

Nola bizi duzu heriotza?

Garbi dago joaten den bakoitzarekin gure bizitzaren parte bat ere joaten dela, gu ere hil egiten gara pixka bat. Hutsunea uzten du eta nekez betetzen da. Momentu batetik aurrera hasten zara joan direnekin bizitzen bertan daudenekin adina. Joandakoak ere presente ditugu. Nik behintzat integratu nahi ditut nire bizitzan. Batez ere ez baduzu erlijio berezirik, zentzua ere badauka hil direnekin kohabitatzea normalidade goxo batean.

“Eskolak behar ditu espazioak irakurketa librerako, esperientzia literarioa gerta dadin”

Etorkizuneko irakasleen formazioan zabilta EHU. Ondo ari al gara irakaskuntzan literaturari dagokionean?

Uste dut une honetan eskolari dena eskatzen zaio. Hori aitortu egin behar da. Eskatzen zaizkie hiritar irakurzaileak, ekologistak, demokratikoak... non daude familia eta gurasoak? Hemen utzikeria handia egin da beste sektore batzuetatik. Ahozko transmisioan ere huts handia dago.

Irakasleek formazio literario on bat eduki beharko lukete, ez hizkuntzaren menpekota. Gaitasun linguistikoa eta gaitasun literarioa bereiztu beharko genituzke. Irakasle asko ez dira irakurzaileak; gurasoak berdin. Gaitasun literarioak suposatzen du haurrei ematen zaien liburu zerrenda horiek sailkatuta egon beharko luketela ez bakarrik adinaz, baizik eta gela horretako ikasle horien gaitasunen arabera. Liburuen zerrendetan zerbait tiranikoa ikusten dut nik: adinaren arabera dira, ez gaitasun literarioen arabera.

Planifikazio berri eta handi batez ari zara.

Literaturarekiko maitasun serioa behar da, errespetu serioa. Literaturak badauka prestigio soziala, baina prestigio barrutik ustel samarra. Ez dago kontentzimenturik esperientzia literarioaz, esperientzia zoragarri hori non irakurleak topo egiten duen liburu batekin, bat egiten duen berarekin, eta liburu horrek transformatu egiten duen irakurlea. Esperientzia hori oso aberatsa eta pertsonala da, ez da gertatzen berdin denengan. Hori gertatzen denean, berriro bueltatzen zara irakurketa, berriro bilatzen da emozio hori. Niretzako eskolak bilatu beharko lituzke espazio batzuk irakurketa librerako, esperientzia literario hori eman dadin.

Jone Dorronsoro.